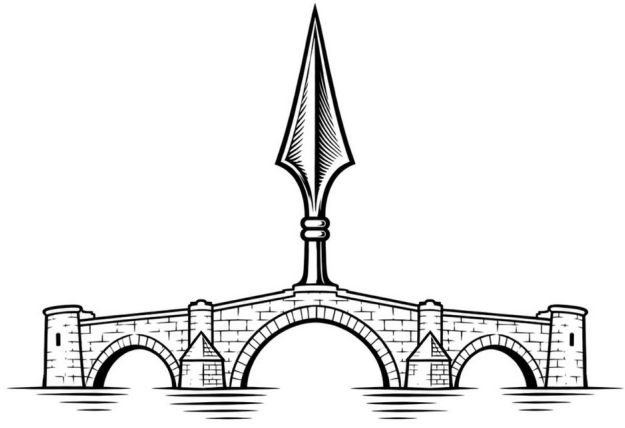
Tussen lelie en leeuw

Liefde in een tijd van strijd

HELENA VERMEER

historische romans

© 2026 Helena Vermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd
of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen die de wet toestaat.

Dit is een historische roman. Hoewel het verhaal zich afspeelt tegen de
achtergrond van werkelijke historische gebeurtenissen, zijn de fictieve
personages en hun belevenissen ontsproten aan de verbeelding van de auteur.

Tweede uitgave: 2026

Uitgave in eigen beheer

ISBN: 9789403952963

Omslagillustratie: naar James Ensor,
De Guldensporenslag (1895), ets.
Collectie: KBR, Prentenkabinet, S. II 79743.
Bron: Wikimedia Commons.
Oorspronkelijke prent: publiek domein. Voor de omslag bewerkt.

Inhoud

DEEL I *Kortrijk, mei–juni 1302*

01 De brief 5

02 Gulden sporen 15

03 Was en aluin 23

04 De poortkamer 31

05 Korenbloemen 39

06 Regen 47

07 Een tweede koper 55

08 Peter van de put 63

09 Wede 71

10 Wouter 79

DEEL II *Kortrijk, 23 juni 1302*

11 Koopmanspraat 87

12 Gekrompen wol 101

13 Bruin laken 109

14 Pek 119

15 Het duivelsgat 127

Inhoud (vervolg)

DEEL II *Kortrijk, 23 juni 1302 (vervolg)*

16 Brood zonder zand 135

17 In het donker 145

18 Dubbel brood 153

19 Om de koek 161

20 Vaste grond 169

DEEL III *Kortrijk, 11 juli 1302*

21 Licht in het zadel 179

22 Voor de graaf 187

23 Een naam 195

24 Voor de stad 203

25 Het teken 211

26 In het hout 221

27 Je moeders zoon 231

28 Quitte 241

29 Doopwater 253

30 Wervik 263

Deel I Kortrijk, mei–juni 1302

Hoofdstuk 1

De brief

Avezoete

De kleren van de meid roken naar rook en uien.

Avezoete had ze van de lijn op de binnenplaats gegrist, nog klam van de avond, en de ruwe wol schuurde in haar hals, daar waar haar eigen linnen ophield. De kap van Griets mantel hing diep over haar voorhoofd. Alles wat ze droeg was van een ander, op de brief na.

Die zat onder haar kleed, tegen haar borst, waar haar vader hem had gelegd. Hij had het zelf gedaan, met droge, vlugge vingers, en zijn blik was al die tijd op de muur achter haar blijven rusten. Een gevouwen vel, dichtgemaakt met rode was en de afdruk van zijn ring.

'Aan de burggraaf van Lens,' had hij gezegd. 'Aan hem en aan geen ander. Wil iemand anders hem hebben, dan slikt ge hem in.'

Ze had op een glimlach gewacht. Zijn mond bleef strak.

Ze stond in de schaduw van de halle en tuurde over de Markt. Overdag stonden hier de kramen zo dicht opeen dat je je arm amper kon uitsteken zonder iemands brood te raken. 's Nachts lagen de keien bloot tussen mest en stro. Achter de gesloten luiken was het stil. Sinds het nieuws uit Brugge wist

niemand hoe lang dat zo zou blijven.

Nog geen tien dagen geleden waren de mannen van Brugge in het holst van de nacht teruggekeerd naar hun eigen stad en hadden ze elke Fransman gedood die ze konden vinden. Het nieuws was in brokken naar Kortrijk gesijpeld. Eerst honderd doden, dan meer. Eerst alleen soldaten, daarna ook de burgers die hen onderdak hadden gegeven. Haar vader had die avond de grendel op de voordeur geschoven en gezwegen. De dag erna had hij aan tafel lang gesproken over orde en over de koning, met de stem die hij anders voor de schepenbank bewaarde. Sindsdien groetten de buren korter. Sommigen keken weg.

Ze trok de mantel strakker en liep.

Langs de gevels, dan de straat in naar Sint-Maarten. De toren priemde zwart in de lucht. Achter de kerk lag het kerkhof. Ze hield haar ogen op de keien gericht, want 's nachts keek je naar geen enkel graf. Dat had Griet haar ingeprent toen ze klein was, en het zat er nog altijd in.

Waar het kerkhof ophield, begon de muur van het begijnhof. Achter één venster flakkerde nog licht. Een begijn die bad, of die de slaap maar moeilijk kon vatten. Avezoete hield haar adem in tot ze voorbij was, al kon niemand haar vanachter dat glas zien.

Even later rook ze het water.

De Nedervijver lag roerloos tussen het riet, een brede donkere plas waar de beek in de Leie uitmondde. Er hing een geur van rottend blad, met iets zoeters daaronder. Aan de overkant rezen de muren en torens van de burcht op, met aan de noordkant van de voorburcht de toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk. De koning had zijn vesting om Gods huis heen gebouwd. Haar vader zag daar vroomheid in. Griet vond dat de koning gewoon te lui was geweest om een andere plek te

zoeken.

Aan het andere eind van de plas stonden de huizen van de Markt met hun achtergevels in het water, zwart tegen zwart. Ook het hare. Ergens daar, op het waterpeil, zat de lage boog onder hun keuken, waar haar grootvader ooit zijn wijnvaten van de Leie had binnengehaald. Zolang ze zich kon herinneren zat er een rooster voor, met een grendel vol roest, en kwamen er enkel ratten door.

Ze was halverwege het pad langs het water toen ze stemmen hoorde.

Twee mannen, en een lantaarn van hoorn die geel licht over de keien liet zwaaien. De nachtwacht. Ze drukte zich tegen de natte planken van een schuur en trok de kap over haar gezicht. Haar hart bonsde zo luid dat ze vreesde dat het hen zou bereiken.

'... de Walen, ja. Maar ook wie ze binnenlaat,' zei de ene. 'Wie met ze eet.'

'Hier zijn we geen Bruggelingen,' zei de andere.

'Nog geen.' Het licht bleef hangen, een armlengte van haar voeten. 'Maar als het hier ooit zover komt, weet ik welke deuren ik aanwijs.'

De andere lachte. Het licht zwaaide verder. Hun stappen stierven weg richting de Markt, richting haar eigen straat, en pas toen de laatste galm verdwenen was, merkte ze dat haar nagels in haar handpalm stonden.

Welke deuren. Ze wist welke deuren.

Ze dacht aan het gezicht van haar vader toen ze ja had gezegd. Hij had haar langer aangekeken dan gewoonlijk. Misschien was hij trots geweest. Ze had er de hele avond aan gedacht.

Ze liep verder.

Tussen de stad en de voorburcht lag de gracht, en over de

gracht lag een brug.

Ze was breder dan Avezoete had verwacht, en lager. Het water eronder was zwart en stonk naar alles wat de burcht erin loosde. Aan de overkant stond de grote poort, gesloten, en daarnaast, had haar vader gezegd, een kleinere deur met een luikje. Drie keer kloppen. De naam zeggen. Dat was alles.

Ze zette haar voet op de eerste plank.

Een hand sloot zich over haar mond.

Ze werd achteruit gesleurd, tegen een lijf dat harder was dan het hare, een arm als een balk om haar middel. Iets kouds prikte in haar zij, net onder haar ribben. Een stem siste in haar oor, snel, in het Frans. De woorden gleden langs haar heen; de toon drong door.

Ze beet.

Ze zette haar tanden zo diep ze kon in de muis van zijn hand, proefde leer en zout, en hij vloekte.

'Gods wonden!'

Hij liet haar mond los. Haar middel hield hij vast. Met een ruk draaide hij haar om en drukte haar met haar rug tegen de leuning, zodat ze het water onder zich eerder voelde dan zag. In het schemerige maanlicht stond een jongeman, amper ouder dan zijzelf. Donker haar, te lang voor een soldaat. Een gezicht dat eerst moe was en dan pas kwaad. Op zijn borst een kleed met een teken dat in het donker onleesbaar bleef. In zijn rechterhand een mes. Zijn linker, de gebeten hand, schudde hij in de lucht.

Hij had in haar taal gevloekt.

'Wie heeft je gestuurd?'

Weer in haar taal. De Walen op de Markt beten de woorden stuk en lieten de helft liggen. Hij sprak het Diets moeiteloos, alsof hij ermee was opgegroeid. Alleen zei hij je waar zij

ge zou zeggen. Die vertrouwde klank, uit de mond van een Fransman, joeg haar de stuipen op het lijf.

'Niemand,' zei ze.

'Niemand stuurt meisjes om middernacht naar de burcht.' Hij kwam dichterbij. Ze rook zweet, paard en de rook van een kampvuur. 'Wat heb je bij je?'

'Niets.'

Zijn blik zakte naar haar borst en zocht de plek waar haar hand lag, waar ze zonder erbij na te denken de brief afschermde. Ze trok haar hand weg. Te laat.

'Geef het.'

'Het is voor de burggraaf.'

'Alles wat 's nachts over deze brug komt, is voor mij.'

'Dan slik ik het in.'

Hij lachte even, maar hield op toen hij haar gezicht zag.

'Je meent het,' zei hij.

Ze zweeg. Haar vader had het gemeend. Dus zij ook.

'De Bruggelingen sturen nu meisjes,' mompelde hij, meer tegen zichzelf dan tegen haar.

'Ik ben geen Bruggelinge.'

'Dat zei de vorige ook.'

Ze vroeg maar niet wat er met de vorige gebeurd was. Ze keek naar het mes en daarna naar zijn ogen, en ze besloot dat ze het liever nooit zou weten.

Hij stak het mes weg. Een slecht teken, besefte ze: hij had zijn handen nodig. Hij greep haar bovenarm en trok haar mee over de brug, zo snel dat haar voeten de planken amper raakten. Bij de kleine deur bonkte hij drie keer met zijn vuist.

Het luikje schoof open. Licht, een oog, een stroom Frans. Hij antwoordde even snel. Ze hoorde haar eigen hartslag, het klotsen van het water, en midden in al die vreemde klanken één woord dat ze herkende.

‘Lens,’ zei ze. Te luid. ‘De burggraaf van Lens. Ik moet naar de burggraaf van Lens.’

Achter het luikje viel een stilte.

Toen ging de deur open.

De man in de opening was oud genoeg om haar vader te zijn. Grijs in zijn baard, een mantel over zijn hemd geslagen, blote voeten in de modder van de poort. Hij hief een lantaarn en nam haar op met de blik van een lakenkoper: eerst de zelfkant, dan de draad.

Hij stak zijn hand uit.

Ze zocht de ogen van de jongen. Hij ontweek ze.

‘Geef het hem,’ zei hij.

‘Aan de burggraaf. Dat heeft mijn vader gezegd.’

De oude man sprak. De jongen vertaalde, met een stem waaruit alle warmte was weggevloeid: ‘Heer Thibaut zegt dat de burggraaf slaapt. En dat hij de handen van de burggraaf is.’

Ze aarzelde nog even en haalde de brief onder haar kleed vandaan. Hij was warm van haar lijf. Heer Thibaut nam hem aan, hield de was in het licht en bekeek de afdruk. Over zijn gezicht trok iets, vluchtig, en het was al verdwenen voor ze het kon benoemen. Maar ze had het gezien.

Hij zei iets tegen de jongen. Kort.

De kaak van de jongen verstrakte.

Heer Thibaut grinnikte zacht. Hij legde zijn hand in de nek van de jongen, een gebaar waarmee je een schichtig paard kalmeert, of een zoon, en voegde er nog iets aan toe, langer en bijna vriendelijk. Dan keerde hij zich om en verdween met de lantaarn en de brief in het donker van de burcht.

De jongen bleef staan, zijn gebeten hand tegen zijn borst.

‘Je werd verwacht,’ zei hij.

Ze wreef over haar bovenarm, waar het bloed terugkeerde op de plek waar zijn vingers hadden geklemd.

‘Over vier nachten,’ zei hij. ‘Zelfde uur. Zelfde brug. Je vader weet het.’

‘Kent ge mijn vader?’

‘Ik ken zijn was.’ Eindelijk keek hij op. ‘En vanaf nu kom je bij mij. Ik spreek je taal. Heer Thibaut noemt dat een groot geluk.’

Aan zijn toon hoorde ze dat hij dat geluk niet deelde.

Hij bracht haar terug tot het einde van de brug. Daar bleef hij staan, en zij ook, want ze wist niet hoe je afscheid nam van iemand die je net nog een mes tegen de ribben had gezet. Moest je hem nu goedenacht wensen?

‘Hoe heet ge?’ vroeg ze.

Hij wachtte, te lang, vond ze. Moest hij nadenken over zijn eigen naam?

‘Gautier.’

Hij sprak zijn naam met een aarzeling uit.

‘En jij?’

‘Dat gaat u niets aan.’

‘Nee.’ Hij nam haar op, van de kap tot de zoom. ‘Je kleren ken ik al.’

‘Die zijn van een ander.’

‘Dat zie ik. Je rug verraadt dat je nog nooit een emmer water hebt gedragen.’

Hij keerde zich om en liep terug over de brug, zonder nog één keer om te kijken. Ze bleef staan tot de kleine deur achter hem dichtviel. Pas onderweg naar huis besefte ze dat ze al die tijd naar zijn rug had gestaard.

De binnenplaats lag donker en nat van de dauw. In de schaduw van het achterhuis trok ze Griets kleren uit, hing ze terug over de lijn, plooi voor plooi op hun oude plaats, en stond even te rillen in haar eigen hemd. Morgen zouden ze nog

vochtig zijn. Griet zou het op de nacht steken.

Ze sloop door de keuken. Het vuur lag toegedekt en tikte zacht onder de as. Op de trap zette ze haar voeten aan de rand van de treden. Als kind had ze zo 's nachts honingkoek gehaald zonder iemand wakker te maken.

Toen zag ze het licht.

Onder de deur van haar vaders kamer lag een gele streep, en ze rook bijenwas. Haar vader stak alleen waskaarsen aan voor gasten die moesten weten dat hij ze zich kon veroorloven.

Achter de deur klonken stemmen. Gedempt. Meer dan één man.

Ze verstijfde, een voet op de bovenste tree. Haar vader herkende ze meteen. Daarnaast een zwaardere stem, met een tongval van buiten de stad. Ze ving enkel het ritme op: haar vader die iets vroeg, de ander die lang antwoordde. Dan een derde stem, die één enkel ding zei.

Ze verplaatste haar gewicht.

De tree kraakte.

De stemmen braken af. In één klap.

De stilte rekte zich uit. Ze telde tot zeven voor de deur openging.

Haar vader stond in de opening, de kaars zo geheven dat het licht op haar viel en de kamer achter hem in het duister bleef. Hij droeg zijn tabbaard nog. Hij had dus nog geen oog dichtgedaan.

'Is het afgegeven?'

'Ja, vader.'

'Aan hem?'

'Aan zijn ridder. De burggraaf sliep. Heer Thibaut.' Ze slikte. 'Hij kende uw was.'

Over het gezicht van haar vader gleed iets. Hetzelfde wat

ze bij de oude ridder had gezien, even vluchtig, en ze twijfelde of ze het zich inbeeldde.

'Goed,' zei hij.

Ze wachtte. Op een hand op haar schouder. Op die gloed in zijn ogen van eerder die avond. Op haar naam.

'Ga slapen, Avezoete.'

De deur viel zacht in het slot. Haar vader deed alles zacht.

Ze bleef nog even in het donker staan en sloop dan, tegen elke reden in, naar beneden in plaats van naar boven, en in de gang bij de voordeur zag ze de mantel.

Hij lag over de bank en hoorde bij niemand in dit huis. Grof bruin laken, zwaar van het water. Aan de zoom kleefde klei, grijs en vet, de klei van de Leiemeersen die de boeren op marktdag aan hun schoenen meebrachten.

Klei van buiten de stad.

Maar de poorten gingen dicht als de avondklok luidde, en pas weer open bij de eerste mis. 's Nachts kwam er niemand binnen. Daar diende een poort voor.

Boven zwollen de stemmen weer aan. Lager nu. Een van de mannen lachte, kort, en die lach klonk haar half bekend.

Ze wilde liever niet weten van wie hij was.

Hoofdstuk 2

Gulden sporen

Gautier

Zijn hand klopte.

Gautier schoof de grendel van de kleine deur dicht met zijn rechterhand en hield de linker tegen zijn borst geklemd. Het bloed liep warm in zijn handpalm. Twee halve manen van tanden stonden diep in de muis van zijn hand.

Colart, die aan het luikje de wacht hield, had alles gezien. Hij hing tegen de muur van de poorthal, zijn kruisboog naast zich op de vloer, en grijnsde met de drie tanden die hem nog restten.

'Een Vlaamse kat,' zei hij. 'Ze rook zeker familie. Dat merk raak je nooit meer kwijt, schildknaap.'

Bij het vuur in de poorthal lachten een paar mannen. Gautier lachte mee. Dat had hij in twee jaar wel geleerd: je lachte mee, dan was het sneller voorbij.

'Bij ons verzuipen ze katten die bijten,' riep iemand.

'Bij ons,' zei Colart, 'huwelijken ze die uit aan een schildknaap.'

Opnieuw gelach, luider nu. Gautier liep door, het binnenhof op, de hand onder zijn oksel.

Bij de put zat Peter.

De Vlaming uit Gent had zijn mantel over de rand van de put gespreid en troonde erop in alle rust, door niemand elders verwacht. Hij was een welgestelde, gezette man en diende de koning met een handvol Vlaamse gezellen die hij zelf had meegebracht. De mannen dronken zijn wijn en vertrouwden hem voor geen haar. Hij wist het, en hij schonk toch.

'Laat zien,' zei Peter. In het Diets.

'Het is niets,' antwoordde Gautier. In het Frans.

Peter glimlachte. Zijn ogen glimlachten mee, en daar zat het venijn.

'Ze bijten hier allemaal, jongen,' zei hij, nu ook in het Frans, met een zwaar accent dat hij nooit had willen kwijtraken. 'Wacht maar tot de hele stad haar tanden laat zien.'

Gautier liep door zonder te antwoorden. Wie naast Peter ging zitten, belandde aan de verkeerde kant van de tafel. Aan die kant had hij lang genoeg gezeten.

Heer Thibaut woonde in de toren op de westhoek, in een kamer die rook naar paard, kaarsvet en de kruiden die hij in zijn wijn deed tegen de jicht.

Hij zat aan tafel toen Gautier binnenkwam. De brief lag voor hem, het zegel ongeschonden in het kaarslicht. Hij zag de hand en wenkte.

'Hier.'

Gautier gehoorzaamde. Heer Thibaut nam zijn pols, draaide de hand naar het licht en goot er zonder waarschuwing wijn over. Het brandde tot in zijn elleboog. Gautier beet op de binnenkant van zijn wang.

'Goed zo,' zei de oude ridder. 'Vloeken doe je beter in het Frans. Daar hebben we vanavond allemaal van genoten.'

Hij wikkelde een reep linnen om de hand, strak en vakkun-

dig. Die vingers hadden dat al honderd keer op een slagveld gedaan.

'Weet je wiens was dat is?'

'Van een Leliaert.'

'Van de lakenkoopman aan de Markt. De man die ons al twee jaar wijn, graan en nieuws bezorgt.' Hij knoopte het linnen dicht. 'En jij hebt zijn dochter bijna in de gracht gegooid.'

'Ze sloop als een dief.'

'Dochters van rijke mannen sluipen allemaal slecht. Ze hebben het nooit hoeven leren.'

Heer Thibaut leunde achterover. In het kaarslicht leek zijn baard grijzer dan overdag en groeven de rimpels rond zijn ogen dieper. Sinds Brugge sliep hij slecht. Iedereen in de burcht sliep slecht.

'Weet je wat ik aan de poort tegen je zei?'

'Dat ik me belachelijk had gemaakt.'

'Dat zei ik eerst.' Zijn mond werd zachter. 'Daarna zei ik dat je waakzaam was geweest. En dat je vader dat graag zou horen.'

Gautier kneep zijn ingepakte hand dicht tot het schrijnde. Zijn vader. Hij zag hem staan op het erf van hun kleine hof bij Béthune, de ochtend van zijn vertrek, de armen gekruist en de kin omhoog. Heer Thibaut had de hand op zijn hart gelegd en gezworen dat hij een ridder van de jongen zou maken. Zijn vader had geknikt en één zin gezegd, tegen Thibaut, over Gautiers hoofd heen.

Breng hem terug met gulden sporen, of laat hem daar.

Twee jaar later, op zijn twintigste, droeg Gautier nog altijd de wapenrok van een ander. Blauw, met een gouden schuinbalk: de kleuren van Thibaut, die hij op zijn borst droeg als een paard zijn brandmerk. Aan zijn laarzen zaten sporen van ijzer, zwart en stomp, de sporen van een schildknaap. Hij

poetste ze elke zondag tot ze glommen, en ze bleven ijzer.

'En de rest?' vroeg hij.

'De rest weet je al. Vanaf nu neem jij haar brieven aan.'

'Laat Peter het doen. Hij spreekt hun taal beter dan ik.'

'Peter spreekt hun taal en denkt hun gedachten.' Heer Thibaut tikte met een vinger op het zegel. 'Jou ken ik sinds je in je hemd door de stallen van je vader rende. Jij spreekt hun taal en denkt de onze.'

'De mannen zien dat anders.'

'De mannen zeggen veel als de wijn opraakt.' Hij schoof de brief naar de rand van de tafel, weg van het licht. 'Wie ridder wil worden, doet wat zijn heer nodig heeft. Ik heb iemand nodig die deze taal spreekt. Dat ben jij.'

'Die taal heb ik afgeleerd.'

'Vannacht klonk dat anders.'

Gautier zweeg. Thibaut wachtte tot hij antwoord gaf.

'Over vier nachten,' zei heer Thibaut. 'Kijk goed naar haar. De brief is voor Lens, het gezicht is voor jou. Ik wil weten of dat meisje beseft wat ze draagt.'

Tegen het einde van de nacht nam hij de wacht over op de oostmuur, van een kruisboogschutter die zonder een woord naar zijn strozak strompelde.

Vanaf de weergang zag hij de stad liggen. Een rommelige zee van daken, riet en leien door elkaar, met de halle als een donkere rots in het midden en de toren van Sint-Maarten erboven. Daarachter de bocht van de Leie, glanzend onder een maan die eindelijk had besloten te schijnen, en verder de meersen, grijs en eindeloos, tot waar de nevel ze uitwiste.

Een stad van duizenden mensen. En hier, in haar flank, een vuist van driehonderd man.

Sinds de Brugse Metten waren de blikken in de stad veran-

derd. Overdag groetten de bakkers nog, de lakenkopers bogen, de meiden lachten op de Markt. Maar 's nachts, in die huizen daar beneden, lagen messen onder de kussens, en hij wist voor wie.

Zijn moeder had in die taal gezongen.

Die gedachte, die hij meestal ver weg hield, kroop vannacht terug.

Zijn moeder kwam van ergens aan de Leie, hogerop, uit een stadje waarvan hij de naam alleen nog in haar stem kon horen. In de keuken van hun hof had ze liedjes gezongen over molenaars en meisjes en verdronken ridders, in de taal van haar moeder, en hij had ze meegezongen voor hij goed en wel kon praten.

Eén lied was hem bijgebleven, langer dan de rest. Een ridder zag aan de overkant van de Leie een molenaarsdochter staan, bij het rad, en dreef zijn paard het water in om bij haar te komen, en het water steeg tot aan de zadelboog, tot aan zijn borst, en daar hield het op. Hij had het als kind een dwaas lied gevonden, met een dwaas einde. Zijn moeder had erom gelachen. *Wacht maar,* had ze gezegd. Waarop hij moest wachten, had ze nooit gezegd.

Toen ze stierf, was hij tien. Op de avond van de begrafenis had zijn vader aan tafel zijn mes neergelegd en gezegd dat in dit huis voortaan de taal van de koning werd gesproken. Alleen die.

Gautier had gehoorzaamd. Hij had die andere taal samen met haar begraven, woord voor woord, tot hij er zelf in geloofde.

En vannacht had een meisje in een geleende mantel ze met één beet weer opgegraven.

Zijn moeder had hem trouwens ook nooit Gautier genoemd.

Hij wreef over zijn ogen en dwong zich om naar de stad te kijken in plaats van naar binnen.

Toch zag hij haar weer. Het smalle gezicht onder de kap, de ogen die eerst naar zijn mes keken en dan naar hem, zonder te knipperen. *Dan slik ik het in.* Hij had gelachen, en toen had hij gezien dat ze het meende, en iets in hem had het hoofd gebogen.

Wat hem dwarszat, was haar vader. Die stuurde zijn dochter midden in de nacht met verzegelde brieven naar de burcht.

Gautier had in twee jaar één brief van zijn vader gekregen. Er stond in dat de oogst was mislukt.

Het grijs kwam van de meersen.

Eerst klaarde de nevel op, dan de Leie, dan de natte daken. Ergens in de stad kraaide een haan, te vroeg en te schor. Gautier rekte zich uit en voelde zijn hand kloppen onder het linnen.

Toen zag hij de drie mannen.

Ze kwamen over het water, van de overkant van de Nedervijver, waar de huizen van de Markt hun achtergevels in de plas zetten. Een platte schuit, laag op het water, gleed onder een van die gevels vandaan, uit het donker van een lage boog. Drie mannen erin, de hoofden gebogen, de schouders hoog, op hun hoede voor elke blik. Twee droegen een kap diep over het gezicht. De derde had geen mantel en kromp ineen in de ochtendkou, de armen om zijn lijf geslagen.

Een van de gekapte mannen stond achteraan met een vaarboom en duwde, traag en geoefend. De schuit stak de vijver over, langs het riet, en gleed de Leie over, naar de meersen, waar de nevel haar opslokte. Ze voeren zonder licht en waren al snel in de nevel verdwenen.

Twintig passen verderop leunde de sergeant van de wacht

op zijn speer, half in slaap.

'Daar,' zei Gautier. 'Bij de vijver. Een schuit, op weg naar buiten.'

De sergeant tuurde en gaapte. 'Vissers.'

'Vissers die voor dag en dauw de stad uit varen? Zonder net?'

'Dan stropers.' De man wees met zijn kin naar de ingepakte hand. 'Vlaamse stropers. Daar weet jij vast meer van dan ik.'

Gautier klemde zijn kaken op elkaar.

Hij kon heer Thibaut wekken. Hij kon vertellen wat hij had gezien, en dan zou de oude man knikken en vragen hoe hij in het ochtendgrauw wist dat het geen vissers waren. En morgen zou de hele burcht het weten. De tolk zag Vlamingen in elke schaduw. Of, wat de mannen zouden fluisteren bij het vuur: de tolk wist precies waar hij moest kijken.

Hij bleef op zijn post.

Beneden dreef een laatste sliert nevel over de plek waar de schuit was verdwenen. Gautier staarde ernaar tot zijn ogen prikten.

Van de Markt waren ze gekomen, dacht hij. Waar een lakenkoopman woonde die de koning zo trouw was.

Hoofdstuk 3

Was en aluin

Avezoete

Griet had de kleren al van de lijn gehaald toen Avezoete beneden kwam.

De meid stond in de keuken met haar armen diep in de deegtrog en hield haar blik op het deeg. Haar mantel hing aan de haak bij het vuur, de zoom nog donker van het vocht. Haar kleed lag opgevouwen op de bank, de plooien gladgestreken met zondagse zorg.

'Het heeft vannacht gedauwd,' zei Avezoete.

'Dat heeft het.' Griet kneedde verder. Het meel stoof van haar handen. 'Zwaar gedauwd. Tot in de mouwen.'

Avezoete nam een homp brood van gisteren en brak er een stuk af waar ze geen trek in had.

Griet was er al toen Avezoete geboren werd, achttien jaar geleden, in een winter waarin de Leie dichtvroor. Ze had haar gewassen, gevoed, gestraft en getroost, en ze had aan het sterfbed van haar moeder het meisje bij de hand gehouden tot het voorbij was. Griet las in Avezoetes gezicht beter dan een kanunnik in zijn getijdenboek, en dat was een kunst, want Griet kende geen letter.

'In de gang lag vannacht een mantel,' zei Avezoete. 'Bruin

laken. Nat.'

Griets handen stokten in het deeg, heel even, en kneedden verder.

'Welke mantel?'

In de gang stond de bank leeg onder het raampje, het hout droog en bleek in het ochtendlicht. Iemand had de vloer eronder geveegd.

'Ik zal het gedroomd hebben,' zei ze.

'Dat zal het zijn.' Griet sloeg het deeg om, hard, en zette er haar knokkels in. 'Wie 's nachts rondloopt, droomt met haar ogen open. Daar wordt een mens ziek van, kind.'

Ze keken elkaar aan over de trog. Griet wist het. Van de kleren, van de nacht, misschien van veel meer. En ze had besloten dat ze van niets wist.

Avezoete zocht in zichzelf naar opluchting en vond iets kouders.

Het voorhuis rook naar wol en aluin.

Overdag was het een andere wereld. De zware deur naar de straat stond open, en het licht van de Markt viel over de stapels laken die tot tegen de balken reikten: scharlaken voor de rijke kopers uit het zuiden, groen en blauw voor de burgers, het grauwe, ongeverfde voor wie geen kleur kon betalen. Twee knechten droegen balen binnen van de kar voor de deur, en haar vader keurde elke baal met zijn vingertoppen voor hij knikte. Hij betastte laken met de eerbied van een priester en het wantrouwen van een tollenaar.

Aan de schrijftafel bij het raam zat Lieven.

De klerk was jong en mager en had inkt in de groeven van zijn vingers. Hij hield de boeken bij, schreef de brieven en rekende de schulden uit, en hij deed dat in drie talen: Latijn voor de kerk, Diets voor de stad, Frans voor de mannen van

de koning. Haar vader las het Frans met moeite en schreef het nauwelijks, al gaf hij dat aan niemand toe.

Avezoete bleef staan bij een stapel blauw.

Het opschrift op de brief die tegen haar borst had gezeten, was in het Frans geweest. Iemand had het geschreven, letter voor letter, met inkt in de groeven van zijn vingers.

Ze liep naar het raam en streek met gespeelde belangstelling over het laken. Lieven schreef. Zijn pen kraste over het perkament, vlug en zeker, en de letters liepen in lussen en haken die ze herkende uit de brieven die haar vader soms van de koninklijke baljuw kreeg. Toen hij haar schaduw over zijn tafel zag vallen, schoof zijn mouw, schijnbaar toevallig, over het blad.

'Wat schrijft ge?'

'Rekeningen, jonkvrouw.' Zijn glimlach kwam te snel. 'Laken naar Rijsel, wijn naar de burcht. Saaie dingen.'

'Leer me Frans lezen.'

Zijn pen bleef boven het blad hangen. Een druppel inkt viel, trok langzaam in de vezels en liep uit aan de randen.

'Waarom zou de jonkvrouw dat willen?'

'Om uw rekeningen te controleren.'

Lieven lachte nerveus, en zijn ogen gleden naar de rekentafel waar haar vader stond. 'Dat moet u dan aan uw vader vragen.'

Avezoete kende het antwoord al. De vlek op het perkament groeide nog altijd.

Lieven kende de inhoud van de brieven. Haar vader ook, en de mannen in de burcht. Zij bracht ze over de brug zonder te weten wat erin stond.

Ze aten in de keuken, aan de lange eiken tafel bij het vuur. De grote kamer boven het voorhuis gebruikte haar vader enkel

nog voor gasten. Aan het hoofdeinde, tegenover hem, stond de stoel van haar moeder. Zes jaar lag ze nu op het kerkhof van Sint-Maarten, en nog altijd ging er niemand op zitten. Griet zette er elke ochtend een lege beker neer en ruimde hem 's avonds even leeg weer op.

Haar vader at in stilte, met kleine, nauwkeurige happen. Hij sneed zijn vlees in gelijke stukken en legde na elke hap zijn mes recht naast het bord.

'Vertel,' zei hij.

Ze vertelde over de nachtwacht, de brug en de hand op haar mond. De beet liet ze weg. Haar vader luisterde aandachtig.

'Wie hield u tegen?'

'Een schildknaap. Hij sprak Diets.'

Haar vader trok een wenkbrauw op. 'Diets.'

'Bijna zonder tongval. Hij heet Gautier.'

Hij herhaalde de naam en vroeg verder naar heer Thibaut: zijn leeftijd, of hij alleen was gekomen, of hij het zegel in haar bijzijn had verbroken en hoe hij had gereageerd toen hij de was zag.

'Er gleed iets over,' zei Avezoete. 'Het was weg voor ik het kon benoemen.'

'Denk na.'

Ze dacht na. Ze zag de lantaarn weer, de grijze baard, de ogen die van de afdruk opkeken.

'Verrassing,' zei ze langzaam. 'Of opluchting.'

Haar vader leunde achterover. Iets in zijn schouders gaf mee.

'Ge hebt het goed gedaan, Avezoete.'

Hij had het haar in geen jaren zo gezegd. Ze keek naar de lege stoel van haar moeder en wist even niet wat ze moest antwoorden.

‘Over vier nachten opnieuw,’ zei hij, en hij boog zich alweer over zijn bord.

Pas toen ze haar beker naar haar mond bracht, viel het haar op. Hij had gevraagd naar de ridder, naar de was, naar een gezicht in het lantaarnlicht. Naar haar angst had hij niet gevraagd.

Ze zette de beker neer.

‘Vader. Wat schrijft u de burggraaf?’

Zijn mes hield even stil boven het vlees en sneed verder, in een gelijk stuk, net zo groot als de vorige.

‘Wat een koopman schrijft aan een goede klant. Wat er te koop is, wat het kost, wanneer het geleverd wordt.’ Hij glimlachte. ‘Rekent ge vanmiddag mee? Lieven kan hulp gebruiken bij de Rijselse balen.’

‘Ja,’ zei ze. Te vlug. Ze hoorde het zelf.

Hij sneed tevreden verder, en ze besefte dat hij haar een snoepje had gegeven om haar vraag mee dicht te stoppen. Ze at het toch op.

Het rekenbord stond bij het raam van het voorhuis, een plank van notelaar met lijnen erin gekerfd, en ernaast een bakje met legpenningen, koperen schijfjes, glad gesleten door al de vingers die ze voor haar hadden verschoven.

Lieven legde het haar uit met een geduld dat ze niet van hem had verwacht. De onderste lijn voor de penningen, de volgende voor de schellingen, daarboven de ponden. Een penning in de ruimte tussen twee lijnen telde voor de helft van wat erboven lag. Haar vingers waren te traag en te groot. Bij elke derde baal schoof ze een schelling naar de verkeerde lijn, en Lieven tikte er met de achterkant van zijn pen naast en wachtte tot ze het zelf zag.

‘Uw moeder kon dit blind,’ zei hij. ‘Zegt Griet.’

Dat wist Avezoete niet. Ze keek naar het bord en herinner-

de zich de smalle handen van haar moeder, met een ring aan de wijsvinger. Zo had haar moeder hier gezeten, bij dit raam, toen Avezoete nog onder de tafel speelde met de lapjes stof die op de vloer vielen. Ze had die handen al die jaren gezien en er nooit bij stilgestaan wat ze deden.

Lieven schreef haar getallen in zijn register. Toen hij de bladzijde omsloeg, zag ze dat de vorige vol stond met lussen en haken, dicht opeen, in een hand die ze kende van het opschrift op haar brief. Lieven sloeg ook die bladzijde om, vlug, en begon aan een nieuwe.

Tegen de avond stuurde Griet haar naar de Markt om zout.

De kramen werden al afgebroken. Vrouwen riepen hun laatste prijzen, honden snuffelden onder de tafels naar visafval, en over alles hing de geur van haring en natte planken. Bij de zoutkraam stond een rij. Avezoete sloot achteraan aan, de muntjes warm in haar vuist.

Achter haar lachte een man, en toen hij begon te praten, verstijfde ze. Die stem had ze vannacht vlak bij zich gehoord.

'... vreten Frans brood en zuipen Franse wijn,' zei hij tegen het viswijf naast de zoutkraam, 'en dan staan die kiekens nog verbaasd dat de stad hun stank ruikt.'

Ze draaide zich half om.

Hij was breed en kort, met een nek als een os, en zijn onderarmen zagen blauw tot aan de ellebogen. Wede. Een verver. De verf trok diep in de huid en was er moeilijk uit te wassen. Hij had een streng haring in de hand en tuurde over de hoofden van de wachtenden naar de overkant van de Markt.

Naar de stenen gevels. Naar haar huis.

Toen keek hij naar haar.

Zijn ogen gleden over haar kleed van fijne blauwe wol, over de zilveren gesp aan haar gordel, en bleven rusten op haar ge-